

קבלת שבת

שנה י' - עלון דו שבועי ■ מוסף במעל 9000 עותקים בכל הארץ

פרשת "נח"

בעלי חיים, ואורחא דמילתא נקט (ועיין בספר 'הבתים' שהביא ב' דעות אם קוף דוקא).

וצריך ביאור, מה הצד שדוקא קוף הכשיר הרמב"ם ולא שאר בעלי חיים (והמאירי [בבית יד ש"ז] כתב, שקוף דוקא)?

וביאר רבי יעקב קמניצקי צ"ל ראש ישיבת 'תורה ודעת' בספרו "אמת ליעקב" (או"ח, סי' רכה), דהנה הגמרא בסנהדרין (טז). מביאה, שעונשם של דור הפלגה שאמרו 'נעלה ונעשה מלחמה', היה שהפכו לקופים, רוחות ושדים ע"ש. וכן הוא בתוספות השלם (בראשית א. כה) על הפסוק "את חית הארץ למינה - לרבות בני אדם שנעשו קופין בדור הפלגה", וכן הוא במדרש אגדה (וין תרניז, פר' נח) [ובספר "מראה ילדים" (צו, א) כתב דבר פלא, שבכל הבעלי חיים לא תמצא דם נדות זולת הקוף].

וא"כ, מפני זה שהיו בני אדם, נותר דינם דומה לדין האדם לגבי כח גברא, ולכן הרמב"ם הכשירם לנטילת ידיים.

ומצאתי, בראב"ד בתורת הכהנים (פר' שמיני, פרשת ז, פרק ו) שנראה שסבר, שהקוף רק דומה לאדם "בצורתו ובאצבעות ידיו ורגליו כאדם... ציפורניים ואצבעות כאדם והם דורסים על פת ידיהם ורגליהם כאדם", ולא הזכיר כלל שמקורו מהאדם אלא רק שדומה בפעולותיו ובמראהו לאדם ותו לא. ומוסיף, שלכן צריך לרבות קוף מהפס' "כל הולך על כפיו", לומר שהוא מין חיה, וכן אמרו (פ"ח מכלאים מ"ו) שהקוף הוא מין חיה.

ונראה לכאורה מדבריו, דלא ס"ל שהקוף מקורו מהאדם (וכן יש להוכיח מלשון קושייתו על הרמב"ם, "ומהיכא תיתי? שהקוף יהיה עליו תורת אדם"? ואם כהר"מ - יש לכך מקור, שהרי הגיע מהאדם. ודייק), וא"כ צ"ע מהגמ' בסנהדרין הנ"ל (ומהמדרש אגדה).

וייתכן לבאר עוד, שגם הראב"ד סבר שהקוף הגיע מהאדם, אך לאחר שנשתנה לבעל חי שוב אין להם דין אדם לגבי נט"ו. ויל"ע.

והמלאכת שלמה' לרבי שלמה עדני צ"ל (כלאים, שם) הביא בשם החכם המקובל רבי משולם צ"ל, להקשות על הא דאיתא בגמרא בברכות (נה), 'הרואה פיל קוף וקיפוף - אומר ברוך משנה הבריות' [ונפסק להלכה בשו"ע, רכח כ - ושם הושמט קיפוף], דצריך להבין מה דשינוי שייך בהם, שהרי כל בעלי חיים צורתם משונה זו מזו?

ותירץ באופן נפלא, "שבזמן דור המבול (אולי צ"ל דור הפלגה) נפרע הקב"ה מן האנשים שהפכו לקופים ופילים, והיינו שהקוף דומה לאדם, ופיל נמי מבין לשון בני אדם" (ולכן תיקנו לברך רק עליהם 'משנה הבריות', שהשתנו מאדם לבעל חי). וע"ש שתמך יתדותיו במדרש (ילקוט שמעוני בראשית, רמז לט - אך ראייתו רק לגבי הקוף). ומ"מ, סבר שנשתנו גם לפילים. וכך גם כתב ב'סדר הדורות' (א' תתקע"א).

ומעניין לציון מכנה משותף נוסף בין הקוף והפיל, המופיע בגמרא (עירובין לא), 'נתנו לפיל והולוכו, לקוף והולוכו', ופירש"י: 'פעמים שהן מלומדים, ובמאירי (שם) כתב בשם 'תלמוד חכמי המערב, שאדם יכול ללמדן שבעים לשון'. ובמגן אבות לרשב"ץ (פ"ג דף ס"ה) כתב, שהפיל הוא חכם מאד "ואין מי שיהיה קרוב להבנת בני אדם כמו הפיל שהוא מבין דיבורי בני האדם ומקבל הציווי". וזוה מובן חכמת הפיל מכל בעלי החיים, כי בעבר היה אדם.

דעה נוספת בסוגיה זו, עולה מתוך סיפור נפלא שסיפר האדמו"ר רבי שלמה הלברשטאם במאבוב צ"ל, על זקנו הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז צ"ל:

פעם ביקר ה"דברי חיים" בנח החיות של בית המלכות בעיר הבירה וויען, ובירך ברכת 'משנה הבריות' על הפיל,

והאדמו"ר מבאבוב הטעים שלא בירך על הקוף, מכיון ששורש הקופים הוא מן הרשעים שבדור הפלגה, ואסור להסתכל בפני אדם רשע (וכך זהירי גם בספר 'קב הישר', פרק ב' ע"ש). עוד סיפר, שבהיותו ילד הלך פעם לגן חיות, וציווה עליו אביו, האדמו"ר רבי בן ציון מבאבוב הי"ד, שלא יביט בפני הקוף (ולמעשה, נהג מרן הגר"ע יוסף צצוק"ל - שהשבוע חל יום פטירתו, לברך על הקוף, מתוך מעשה שאירע עם ר' צ. ק. הי"ו).

הרי לכאורה, שה'דברי חיים' סבר, שרק הקופים הם מרשעי דור הפלגה שנענשו, ולא הפילים, והרי זה מדויק בלשון הגמרא בסנהדרין (שם): 'נעשו קופים ורוחות ושידים וכו'', ולא כדעת המלאכת שלמה' וה'סדר הדורות', שאף הפילים הם מבני הדור ההוא שנענשו בכך (ויש להעיר, שלכאורה מסתבר, שכבר בבריאת העולם נבראו הקופים והפילים, שהרי בגדרים [ז"ז] מבואר ד'אין כל חדש תחת השמש' ולא ייבא דבר חדש, וא"כ קצת צריך ביאור, שיוצא א"כ שחכמתם ודימויים לאדם הגיעה כבר מבריאת העולם [וברבינו בחיי"ב, ב] יט), כתב, שאדם הראשון קרא להם ע"ש חכמתם. ע"כ. ומובא, שפיל הוא מלשון פלא (עי' ברכות ג:). או מלשון 'מפיל' פחד], ולא רק מאז שנהפכו האנשים לקופים, ויל"ע טובא).

ונסיים יריעה מעניינינו זו, במה שכתב הגאון רבי אליהו הכהן מאיזמיר צ"ל, בספרו 'שבת מוסר' (פרק מז, אות ב), ש"מאחר והיו הקופים מתחילה בני אדם... כל מה שרואים שעושים האדם הם עושים כמוהו, משום שמבקשים להידמות למה שהיו בתחילה ולחזור לקדמותם, ועולם חרס בידם"... (וע"ש במה שהביא לקח מוסרי נפלא לאדם, שינסה תמיד לחזור למעלותיו ולא יתייאש מנפילות...).

ואולי, ע"פ דבריו יש לבאר את הפלא הגדול שכתב בספר הקדמון 'צל העולם', שנקבת הקוף מחבבת את בנה הבכור, ואת הנולד אחריו - תשנא, כי כשנולד בנה הראשון, סבורה שגם אם הוא אינו אדם - לפחות השני יהיה, וכשרואה שזה אינו - תשנאה...

(עלון 'קבלת שבת' - תגובות יתקבלו בברכה!)

"נח איש צדיק תמים" (ו, טו).

ה"משך חכמה" עמד על דקדוק נפלא:

בתחילת הפרשה נקרא נח "איש צדיק תמים" (ו, טו), ובסופה - "ויחל נח איש האדמה" (ט), כלומר מהדרגה של "איש צדיק תמים", ירד נח, עד שהוא מכונה "איש האדמה"...

ויש מוסיפים בדרך הלצה, שזהו שנאמר "וישאר אך נח" מכל המעלות שהתורה שיבחה אותו בתחילת הפרשה "נח איש צדיק תמים" ו"ישאר אך נח" נשאר אך ורק 'נח' בלי צדיק ובלי תמים.

לעומת זאת, כאשר משה רבינו ברח ממצרים למדין ועזר לבנות יתרו, הן אומרות עליו: "איש מצרי הצילנו מין הרועים" (שמות ב, יט), ואלו בסוף חומש דברים נאמר: "זאת הברכה אשר ברח משה איש האלוקים" (דברים לג, א).

וביאר ה"משך חכמה", כי משה רבינו נח מסמלים שני גישות שונות בעבודת ה': האחת - עבודה עצמית של אדם צדיק היושב בפינה והוגה בתורה יומם ולילה. והשנייה - שיחיד עם ילמוד התורה, דואג הלומד להתנדב לדבר מצוה שאין מי שיכול לקיימה, לדאוג לצורכי חברו וכו'.

לכאורה, ניתן היה להניח שמי שדוגל בגישה הראשונה - הוא זה שיתעלה עד להיותו מלאך האלוקים, ואלו השני יפסיד מכל העניינים וטרדות הצבור המפריעים לשקידתו בתורה. אך הפסוקים מוכיחים להיפך - אנו רואים את נח שלא הוכיח את בני דורו, אלא ישב בפינתו והתעלה לבדו. הוא התחיל כ"איש צדוק", ולבסוף הפך ל"איש האדמה".

ואילו משה רבינו שחלק מעבודת ה' שלו היתה לצאת החוצה ולראות בסבל אחיו שנאמר "ויצא משה אל אחיו וירא בסבלותם" נאמר עליו לבסוף "איש האלוקים"! (להתעזר באהבתך)

"וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל ליבו לא אוסיף לקלל את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו... ולא אוסיף עוד להכות כל חי כאשר עשית" (ח, כא-כב).

לכאורה, פלא עצום הוא זה. שהרי כאן כורת הקב"ה ברית ששוב לא יביא מבול לעולם, וסיבת הברית היא "כי יצר לב האדם רע מנעוריו", ואילו לעיל (ו, ה) כאשר הקב"ה מחליט להביא מבול על העולם, אומר הכתוב: "וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ...". הרי שסיבת המבול עצמו היתה יצר לב האדם שהוא רע. היתכן שקטגור נעשה סניגור והסיבה להבאת המבול היא עתה סיבה להבטחה כי לא יבוא יותר מבול?

בהקדמה לספרו "מנחת אשר" על מסכת שבת, מיישב הגאון רבי אשר וייס שליט"א תמיהה לעצמה זו, בשים לב לארבעה חילוקים שיש בדקדוקי הלשון בשני הפסוקים שמהם עלתה סתירת הדברים:

האחד - בפסוק שקודם המבול נאמר "וכל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום", בעוד שלאחר המבול לא כתוב כל, אלא "כי יצר לב האדם רע מנעוריו".

ודקדוק נוסף: לפני המבול נאמר "רק רע", ואילו לאחר המבול לא כתב שמחשבותיו רק רע.

דקדוק שלישי - לפני המבול נאמר שיצר מחשבות ליבו רק כל היום, ואילו לאחר המבול נאמר רע מנעוריו.

ולבסוף: לפני המבול נאמר ש"יצר מחשבות ליבו רק רע", ואילו בפסוק שלאחר המבול לא נאמר שמחשבותיו רעים אלא "כי יצר לב האדם רע מנעוריו", ומשמע שיצרו רע, אבל לא מחשבותיו.

ופשרם של דברים כך הוא: האדם הראשון שמצינו בו שלמד תורה הוא נח (כמבואר ברש"י על הפסוק 'מכל בהמה הטהורה תיקח לך' - "העתידה להיות טהורה לישראל, למדנו שלמד נח תורה" ומקורו בעירובין יח). ולא מצינו שלמדו תורה לפניו. זהו ההבדל בין העולם שלפני המבול, שלא למדו בו תורה, לבין העולם החדש שלאחר המבול, שהושגת על נח וזרעו, שלמדו לפני שלמדו תורה, היה כל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום, כולו היה רע, רק רע, כל מחשבותיו רעים כל היום. על אדם כזה, שהוא רק רע כל היום, ניחם הקב"ה שעשה את האדם. אבל לאחר שלמד תורה, שהיא מכנעת את לב האדם, מתקנת את יצרו הרע ומקדשת את מחשבותיו - שוב אינו רע אלא מנעוריו, אבל יש תקוה לאחריתו ושכר לפעולתו, שעל ידי תלמוד התורה יתקן את יצרו ויעדן את מידותיו.

עם אדם כזה כרת הקב"ה ברית שלא יביא עוד מבול לעולם! (כמוצא שלל רב)

"ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ" (יא, ח).

פסק הרמב"ם (פרק ו מהלכות ברכות הלכה ג), שנטילת ידיים ע"י קוף מועילה. והשיג עליו הראב"ד, שהלא לנטילת ידיים מבואר בחולין (קז). שצריך כח גברא, ומהיכי תיתי שהקוף יהיה עליו תורת אדם, ומעשהו מוגדר 'מעשה קוף' בעלמא, וגרע מחרש שוטה וקטן (שהם כשרים)?

והמגדל עוז הביא ראיה לרמב"ם מהגמרא בב"ק (א), ודחה את קושיית הראב"ד מחש"ו - דארברה אפיכא מסתברא, שאנו רואים במציאות שהוא מדמה את כל מה שהוא רואה ועושה כן, משא"כ בחש"ו שאין להם דעת לדמות וללמוד לעשות ברמיזה כמוהו [ולהלכה, מצינו מלוקח עניפה בדין נט"ו ע"י קוף, עיין באחרונים ואכמ"ל].

והסתפק מרן ה'כסף משנה', האם הרמב"ם נקט קוף בדוקא, או דילמא שהוא הדין בשאר

אני גר באשדוד כבר לא צעיר, מגדל משפחה ברוכה ב'ה' חמש עשרה שנים עבדתי באותה עבודה היינו מאושרים. הכל עבד מצוין, אלא שבשנה האחרונה נכנס בוס חדש. כך או כך, הבוס החדש הגיע למקום העבודה על מנת להקפיץ ולשדרג אותי, זאת למרות שבמקום העבודה שלי עובדים כבר שנים רבות באותה צורה, מרוויחים פיה, אולם עידן חדש מגלה מעלה. כך חשב גם הבעלים של המקום, ומשכן, נכנסו למהומה: מוסיפים יועצים, מחליפים עובדים, משנים תנאים. בשנה האחרונה בא 'פרעה חדש אשר לא ידע את כל היסודים' והתחיל לעבוד כמו בולדווין, בתוך חנות חרסיה עדינה... במקום שבנינו בו רקמתו חיים, עדינה במשך שנים התחילו בעיות בין עובד למשנהו, וכולם, וכל אחד לחוד עם הבוס. הייתי חייב לתמוך בין היחסים העכורים שהחלו להתפתח במקום העבודה ולשמוך על מקומי בו הפך למשימה שואבת כוחות ועמלן. לא יכולתי להמשיך יותר ולכן החלטתי לעזוב את העבודה.

לא היו לי הצעות אחרות וידעתי שאני עושה טעות גדולה, אבל לא יכולתי יותר. התחלתי לסבול מכאבי ראש אימים והורפא מצא שלחץ הדם שלי זינק תלולות משיעורו הנורמלי. לא היה לי ספק מאיפה זה מגיע וידעתי שאחרי לחץ הדם תבא כותרת, ואחריה, מי יודע מה... הייתי על סף פיצוץ. באותו ערב קבעתי ראיון עם בעל עסק בבית שמש. אמנם אין לי רכב אבל יש לי רשיון, ואם הדברים ייצאו אל הפועל אקבל רכב ואתחיל לנסוע על קו אשדוד בית שמש. אבל בינתיים אין לי רכב ואני תלוי בשרותי התחבורה הציבורית. האוטובוס שיצא מאשדוד אוסף בתחנות רבות עד שהוא יוצא מהעיר, אני גר ממש באמצע ואני יודע מתי הוא אמור להגיע לתחנה שלי, ומעולם לא ספספתי אותו. אולם באותו ערב דווקא, כשהגעתי לתחנה, הספקתי לראות את זנבו של האוטובוס יוצא מהרחוב... הפסדתי אותו בחצי דקה ולא יותר.

אין אוטובוס אחריו בשעה הקרובה. הקרוב ביותר הוא עוד ארבע שעות! עמדתי בתחנה זועם על עצמי ועל כל העולם. מדובר בראיון עבודה! אני לא יכול להפסיד אותו! איזה רושם זה יעשה? עמדתי שלחנה שמוט ידיים, מה עלי לעשות? אין ביכולת הכלכלית שלי לממן מונית לבית שמש. בעודי שוקל את האפשרויות עצרה ליד מונית ובה נוסע יחיד. 'אתה צריך לבית שמש?' שאל הנוסע. 'כן', עניתי בהפתעה. 'הכנס, אנחנו נוסעים'.

בדרך הוא הסביר, כי אשתו תקועה בבית שמש בטעות. היא נסעה עם התינוק לאיזו בדיקה בירושלים, ויש בתחנה חזור טענה ועלתה על האוטובוס לבית שמש, קו 418 במקום קו

450 לאשדוד. היא היתה מותשת ועייפה והתבלבלה... 'היא גם יכולה לחכות לאוטובוס הבא שיחזיר אותה מבית שמש, גם הוא בעוד ארבע שעות, היא לא יכולה לנסוע בלילה עם נהג מונית לבד משם לפה, אז לקחתי מונית. לפעמים אין ברירה, כי הפסדתי בדקה את האוטובוס שנסע עכשיו. עברתי בדרך וחשבתי שאולי יש עוד כאלו שהפסידו, נעשה מצווה בינתיים, אז נסענו דרך התחנות והנה מצאנו אותך'. הודיתי שלא ידעתי מה לעשות והוא ממש הציל אותי. הגענו לבית שמש, הודיתי לו בחום וירדתי. עד מקום הפגישה שלי היה עלי ללכת חמש דקות ברגל, ובעוד אני תוהה לאיזה כיוון ללכת - צלצל הטלפון. מעסיקי אולי לעתיד התקשר להגיד, שהוא מצטער מאד, אבל הוא יאחר בשעה. קרה לו משהו לא צפוי, ועל כן שאביע שעה מאוחר יותר לאותו מקום. אמרתי בנימוס 'תודה'. מה עושה יהודי? מחפש בית כנסת קרוב והולך ללמוד משהו. לי היה חבר שגר בבית שמש וחשבתי להפתיע אותו ולבוא לבית הכנסת שלו, כדי לפגוש בו שם. ידעתי את שם בית הכנסת ושבערב אחרי העבודה הוא מגיע לשם לתפילת מעריב ולשיעור תורה. עצרתי מונית ונתתי לנהג את שם בית הכנסת. הנהג שאל כמה פרטים אולם לא ידעתי להשיב, כל מה שידעתי זה שם בית הכנסת ושם נסענו.

אחרי נסיעה לא קצרה ולא זולה אלא תוך תוכה של העיר שהתבררה לי כגדולה הרבה מה שחשבתי, עצרנו ליד מבנה נמוך, שילמתי לנהג ויצאתי. כשנכנסתי, הבנתי מיד שמדובר בטעות גדולה, בית הכנסת היה רחוק מלהיות שייך לחוג של חבר שלי. התברר לי כי מדובר בבית כנסת בעל אותו שם, כמעט בדיוק. הדם הרוחש שלי כבר הגיע למאה מעלות או יותר ואיים להתפוצץ בעורקיי. 'הרגע אפרים, הרגע, אף אחד לא אשם כאן, גם לא אתה, ככה כיוונו מלמעלה' אמרתי לעצמי, כמו שאני רגיל תמיד להרגיע את עצמי בקול פנימי. הרגשתי שהערב הזה הוא די והותר בשבילי! במיוחד אחרי יום עבודה מפרך ורוץ, ואי הבנות ומריבות וחוסר הסכמה כמו שרווח לאחרונה בימי העבודה שלי.

מה אעשה עכשיו? אקח מונית לחפש את בית הכנסת השני? החלטתי שלא. אשאיר בבית הכנסת עד לפגישה. הספרים הם אותם ספרים, התורה אותה תורה, רק האבכים אחרים. אז מה, הוצאתי לעצמי גמרא מארון הספרים והרגשתי יד מונחת על כתפי. 'ארוח? מה?' אמר אברך חביב. 'אפשר להציע לכבודו משהו שתות?' לא היה לי ממש מצב רוח לשיחה, אבל משהו לשתות? בהחלט יהיה במקום. 'כן, תודה', נעניתי והוא חיך במאור פנים: 'חם, קר, מתוק, מה אתה אוהב?' שאל כמארח ותיק ורגיל. אמרתי לו בדיוק איך אני שותה את הקפה שלי ועברו דקותיים וספל קפה מהביל הועמד לפני. 'במה

עוד אפשר לעזור לכבודו?' שאל האברך במאור פנים שאי אפשר לסרב לו, אז אמרתי שהגעתי בטעות למקום ואני צריך להגיע אחר כך למקום איקס ואיך מגיעים.

'איקס?' האברך קימט את המצח, 'אתה בטוח? זה אזור לא ממש פעיל בלילה'. אמרתי שאני בטוח. הגעתי לשם ראיון עבודה וכנראה שהבוס רוצה לקיים אותו במקום העבודה, על אף השעה הלא רגילה שכבר מזמן אינה שעת עבודה. 'ראיון עבודה?' הקמטים במצחו של האברך העמיקו יותר. 'אני סתם סקרן, אתה לא חייב להגיד לי, אבל איזו עבודה אתה מחפשי? לפעמים הרבה יותר קל לדבר עם איש זר שאתה לא מכיר והוא לא מכיר אותך, להגיד הכל, בלי לחשוש שהוא ירכיל עליך מאחורי הגב. בקיצור, מצאתי את עצמי פורק מעל הלב את תולדות אותה שנה אחרונה, אומללה ומעצבנת, עד הגיעי לבית הכנסת הזה בצורה כל כך משונה.

'אתה יודע', אמר האברך, 'עבר עליך ערב מעצבן ולא קל ובכל זאת אתה יושב פה רגוע ושאנן כאילו כלום'. צחקתי. אמרתי לו שזאת חזות מטעה לגמרי, בקרבי אני רותח ונועש, במיוחד כשאני עייף, אלא שדווקא על הקטע הזה של לקבל את הדברים, לא להתרגז, לא לצאת מהכלים, אני עובד בערך כמספר השנים שאני על פני האדמה, ואם הוא לא רואה כמה התרגזתי - סימן שאני די מצליח בעבודה זו.

'אכן', הוא הסכים איתי. שוחחנו על דא ועל הא כמעט עד השעה שבה הייתי צריך ללכת, ואז הוא הציע לי טרמפ 'כדי לקיים גם מצוות לווייה'. הסכמתי, כבר הייתי מותש והוא היה חביב ונחמד. וכך נסענו לכתובת מסתרי לו. להפתעתי הוא אמר שהוא ילווה אותי במדרגות, כי האזור חשוך ושומם ולא נעים ואני לא מכיר, ואכן היה זה אזור תעשייתי עם בנין משרדים, אבל בעוד ביום זה בוודאי מקום תוסס - בלילה היה שם די לא נעים. אמרתי שלא צריך וכו' למרות שבליבי די שמחתי שיש לי מלווה. אם לא הייתי מוצא את המשרד, לא היה אפילו את מי לשאול, אבל לשמחתי הוא התעקש. עלינו במעלית כשאני תוהה כמה בנאדם יכול להיות נחמד ולמה, כשהוא הוציא מפתח מכיסו ופתח דלת. 'ברוך הבא', אמר, 'זה המשרד'.

התבלבלתי לרגע. 'ו...' -אני הבוס. אותי באת לפגוש, הוא אמר. 'היתה לי בעיה קטנה ופתאומית שהייתי צריך לפתור, אבל עד שהגעתי היא כבר הסתדרה, אז הלכתי ללמוד בבית כנסת ופגשתי אותך, והיתר כבר הייתי'.

(האמנתי ואדבר - חלק ב')

בעור פרות שביעית

הלכה לשבת

א. מצות בעור

פרות וירקות הקדושים בקדשת שביעית, שנולקטו ומצויים הם ברשות האדם, מתר לאכל מהם רק בזמן שבשדה עדין מצויים הם לאכילת חית השדה, אולם בשעה שפלו מן השדה ולא מצויים הם לאכילת חית השדה - חובה לבערם. שגאמה פרות שביעית: 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכריך ולתושבך הגרים עמך. ולבהמתך ולחיה אשר בארץ תהיה כל תבואתה לאכל'. [ויקרא פרק כה]. ודרשו חז"ל: 'ולבהמתך ולחיה אשר בארץ', כל שחיה אוכלת ממין זה מן השדה אמה אוכל ממה שבבית, כלה לחיה מן השדה חייב לבער אותו המין מן הבית" וזוהי מצות 'ביעור' האמורה בפרות שביעית.

ולדגמה: אדם שיש לו רגורות [תאנים מיקשות] שביעית בביתו, אוכל מהן כל זמן שהתאנים עדין על האילנות בשדה [או כשנודאי שעדין מצויים מהם שמורים במאורות החיות], אולם בשעה שפלו התאנים מן השדה - אסור לאכל מאותן שבבית, אלא מבער אותן.

ב. על מה חלה חובת בעור

חובת בעור חלה לא רק על מאכל אדם, אלא על כל צמח הקדוש בקדשת שביעית, בין אם הוא מאכל בהמה, ובין אם אינו מאכל בהמה אך ראוי לאכילת חית השדה, ובתנאי שקימו בשדה אינו קבוע ואינו מתקיים משנה לשנה, אלא כלה עקב ריבונותו.

ג. חובת בעור במוצרים

בכלל החיבים בבעור נכללים גם מוצרים שנועשו ממוצרים החיבים בבעור, וכגון: יין, שמן, מיצי פרות וירקות, ויש אומרים אף קלפות וגרעינים הקדושים בקדשת שביעית והראויים והעומדים למאכל אדם או בהמה.

ד. יבול גוי פטור מבעור

פרות הגדלים בקרקע של גוי, אינם חיבים בבעור - גם להסוברים שיש קדשת שביעית במה שגדל בשדה של גוי ויש הסוברים שכיון שיש בהם קדשת שביעית חיבים בבעור. ולמהגג שאלו בפרות הגדלים בקרקע של גוי קדשת שביעית, ודאי שאינם חיבים בבעור.

ה. זמן הבעור

זמן בעורם של הפרות החיבים בבעור שונה האחד מן השני. הכלל הקובע את זמן הבעור לכל צמח, הוא בהגיעו לשלב בו הוא כלה פלוי טבעי באזור גדולו. וכגון בזמן שהפרות שעל העצים נרקבים ואינם ראויים יותר לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה ונחיה.

ו. זמן הבעור - על פי שדות הפקר

זמן הכלוי של הפרי החיב בבעור נקבע על פי הנתונים בשטחי הפקר, ולא על פי הנתונים בשטחים שמורים (וכגון בחצר פרטית, שאין החיות יכולים להגיע ולאכל מהמוצרי בה). ועל כן אם בשדות הפקר כלו הפרות החיבים בבעור לחית השדה, אף אם נותרו אותם פרות בשדות שמורים - חובה לבערם.

ז. זמן הבעור כשיש כבר מפרות שמינית

זמן בעורם של הפרות הקדושים בקדשת שביעית חל בשנה השמינית. ובהגיע הזמן של כל פרי להתבער - חיב הוא בבעור. אולם אם קיימים פרות שביעית שעדין לא הגיע זמנם להתבער בשנה השמינית וכבר החלו לגדל מאותו מין פרות השנה השמינית (כגון באגוזי פקאן) - נחלקו הפוסקים: יש הסוברים שזמן בעורם של פרות אלו, ככל הפרות החיבים בבעור, בזמן שכלו לחיה מן השדה (ולא מתחשבים בפרות השנה השמינית), ויש הסוברים שפרות אלו פטורים מבעור.

ח. זמני הבעור שקבעו חז"ל

לגבי פרות מסוימים קבעו חז"ל את זמני בעורם בשנה השמינית: תאנים - חנכה. תמרים - פורים. עגבים וזין - פסח. זיתים ושמן - שביעיות. וזמן הבעור הוא לפני החגים. ולדגמה: תאנים - לפני חג החנכה. תמרים - לפני הפורים (רמב"ם פ"ז ה"א).

ט. זמני הבעור בשאר פרות

קביעת מועדי הבעור לכל מין ומין נוהגים על פי הערכת ממחים לדבר, אשר קבעו זמנים משערים לכל פרי וירק, מתוך ידיעה מעמיקה שנלמדה ונאספה מן השטות. ועל פי ממצאיהם המתפרסמים מדי שמיטה בלוחות בעור מיחדים - יש לנהג. (מתוך 'שביית הארץ' מאת הר"ג שניאור ז. רווח שליט"א בהוצאת המכון למצוות התלויות בארץ - המשך בעלון הבא בע"ה)

לרפואת

ראובן בן שרה זינת, דוד בן אלס עישה, חיים יוסף דוד בן לאה אלס עישה תחי' בת תמו, התינוקת בת שבע אסתר בת אביטל, מוניה בת נמקי.

לעילוי נשמת

מוסא בן יחיא ואהרון בן יחיא אהפל ז"ל, אליהו נחום בן משה ז"ל, יעל בת רבקה ע"ה. שושנה פורן בת טאוס ע"ה.

דפיסקה: אדרן 052-7657695 שכתובות: 05-909495